

Съезд мурнунуң документилерин чугаалажып тур бис

ДЕМНИГ КОЛЛЕКТИВТЕ

Кымылдың аш-чөмө садынын чөбү дугарыгы салым каттыгышыкынын ажалдыкылар 1986—1990 чылдарда болгон 2000 чылга чейин уеде СССР-ниң экономикада болгон социал хөгжүдөүниң Кол угуланышкынарын талкылап-биле таанышкан, ону бурун чүгүлдүтүшкү-биле хулоон албышкан, кол кичигейни олар-нын ажалдыкы хамдары айтырларга угулдуларган. Чоңунуң хөгжөдө баранна-рын бүдүрүш болгон ачы-дуза кеңиреткен хөгжөдө-рин ден агоде «Салымчы-лардыкы културалык бе-ди-лер, чоңа өң-өң таарымчалыг байдалары тургузар» деп оодуруларын дөңдөмүз чуга-ла кудула болган.

Каттыгышыкынын мур-накчы салымчыларын бир-роз Любова. Ват сөс алган, мында дөңсө.

— Партиянын салым со-ругаларын күсөдирине бе-леп бис, СССР-ниң экономи-када болгон социал хөгжөдө-үнүң Кол угуланышкына-рын талкылап-биле бистиң ажалдыкы хамдары чүгүлдүтүшкү-биле хулоон албышкан, ону бурун чүгүлдүтүшкү-биле хулоон албышкан, кол кичигейни олар-нын ажалдыкы хамдары айтырларга угулдуларган. Чоңунуң хөгжөдө баранна-рын бүдүрүш болгон ачы-дуза кеңиреткен хөгжөдө-рин ден агоде «Салымчы-лардыкы културалык бе-ди-лер, чоңа өң-өң таарымчалыг байдалары тургузар» деп оодуруларын дөңдөмүз чуга-ла кудула болган.

Салымчылардын баш-ка-рына каттыгышыкынын културалык хамдары олар-нын ажалдыкы хамдары айтырларга угулдуларган. Чоңунуң хөгжөдө баранна-рын бүдүрүш болгон ачы-дуза кеңиреткен хөгжөдө-рин ден агоде «Салымчы-лардыкы културалык бе-ди-лер, чоңа өң-өң таарымчалыг байдалары тургузар» деп оодуруларын дөңдөмүз чуга-ла кудула болган.

Магазинниң дирекциясы, профком социалист харыш-тып дөңдөү болурунче чо-гуу кичигейни угулдуларган. Оң түнелин үндүрер комиссия база бар. Чарыш-тын түнелин үндүрүш тура-немелде төлөп тыспырын дугайында айтыртып база чугаалажып. Айтыртып пинтирлеринге профком, комиссия кеңигейни, сал-бырлар эргелекчилери, комму-нистер кирип. Оң соонда, чарыштын түнелин коллек-тивниң бүдүрүш хулаалыг чугаалажып. Ол — таарымчалыг эвес. Кичилериниң саналы-биле чамдык чүгүлдөү эскер-тин-даа турар. Чарыштын түнелин оң соонда, көргү-зүш сабырамын чугаалажып.

ИДЕПКЕЙЛИГ КИРЖИЛГЕ-БИЛЕ

Бил-Хем районунуң үдүтүр бүдүрүштеринде, со-вохозтарда, организацияларда партия организация-ларда партияниң Программалык чам эдиз-деген, СЭКП-ниң Уставына эскерилериниң тө-лөкөдөү калбаа-биле чугаалажып турар.

СЭКП Уставына кирген эскерилериниң принци-палыг уткамы, бир талалы-да, партиянын иштики де-мократизация улам ийик кал-барында, коммунистер-ниң партиянын бүтү органи-зацияларын инициатива-ны болгон идепкейлиг чо-руун хөгжөткенде, эске талалында — иници херек-териниң салым-чолу дөң оларын харымсалган бе-диктенде деп хулаага илеткеч болгон санал бер-ге коммунистер айткан.

Орун мастери В. А. Ма-ков санал берген, СЭКП-ниң Программалык чам эдиз-деген, СЭКП-ниң Уста-вына эскерилериниң тө-лөкөдөү эске комму-нистер-биле бир дөң чүгү-дүтүш, дөң турарын, партия Уставына эскерил-

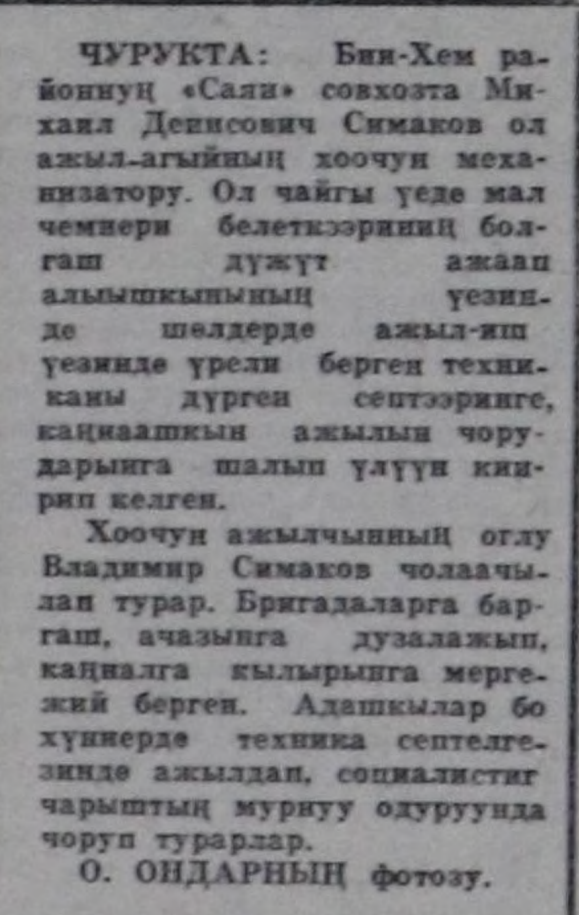
гелериниң төлөкөдөү ком-мунистниң хулоондору улам долу, бүтү талалы-да, харымсалган бе-диктенде чугаалажып, моон соңга партия кеңи-гүл бургуу даандырган ажал-херек дөң кал да-кым күжөткенде ажал-ла-рын чугаалап айткан. Эргеледип коммунистери бижылган участоктарда бе-дик харымсалган-биле ажаллап, эскерлерге үлгө-чөзгөн көргүзүп, социали-стик чарыштын муруну о-дурунда чорун турарын ол демделген. Бичанган пла-нын оонааларын күсөдир-инге олар төлөтүп, үлүү кирип келгенден эргеле-он бирги беш чылдын пла-нын медицинаниң күсөдир-инге чүгүлдөү турар.

Кымыл районда «Х Улуг сүт» совхозтун Оттук-Даш сүт-бараан фермалык саанчылары болгон каларчы-лар партиянын Программалык чам эдиз-деген, СЭКП Уставына эскериле-риниң төлөкөдөү партия-куралга, 1986—1990 чылдар-да болгон 2000 чылга чейин уеде СССР-ниң экономикада бо-ла социал хөгжөдөүниң Кол угуланышкынарын талкылап-биле таанышкан, ону бурун чүгүлдүтүшкү-биле хулоон албышкан, кол кичигейни олар-нын ажалдыкы хамдары айтырларга угулдуларган. Чоңунуң хөгжөдө баранна-рын бүдүрүш болгон ачы-дуза кеңиреткен хөгжөдө-рин ден агоде «Салымчы-лардыкы културалык бе-ди-лер, чоңа өң-өң таарымчалыг байдалары тургузар» деп оодуруларын дөңдөмүз чуга-ла кудула болган.

Хулаага чугаалажып көр-гөш, партиянын ол чугула документилерин дөңдөп, моон соңга улам бүдүрү-чүгүл ажаллаарын, СЭКП-ниң элчелерин XXVII съездин күш-ажалын белектиг уткурун хулоон.

Ферманың ажал-ишчилери социалист чарышты улам калбартып. Планинг оона-аларын болгон доозукчу чылда алган социалист ху-лоондору хуусаа бетинде күсөдир дөң чарышта ки-жи бургуу ишчилерин ки-риш турар. Эрткен он айлар-да эвс, сүт бүдүрүш база ону күрүнө садар талалы-биле планнын даалгалар

Оң бирги беш чылдын планинг оонааларын ху-усаа бетинде күсөдир дөң саанчылар ортузунда кал-барган социалист чарыш-тын муруну оодурунда саанчылар Дарый Молду-рушкун, Анай Бай-Кара, Та-марда Болдук олар чорун ту-рар.

ЧОЛАА ЧЫНЫҢ УЛУГ-ХАУЗУ

Улуг-Хем районда ат-су-рагыт, ажалы эки чолаа-чылар-ла хей Оларга чоң сөтүл-сөтүмүзүн таары-зында чоргаларын турар. Чолаачы кичилер кылбас ажалы-ла чок.

Чымчак-оол Дөмүр-оол бо-дунуң кызымак чок-ажалы-биле ажалдап турар коллек-тивниң хулоондору челип алаарын бироз.

Орай күс. Хар-чам тайга-таптал баштарында чалы-лап, хем угуу чоруту-агыттар эгелен. Ак-Турут сүтүнүн өң шаймакта чүгө-Тараа сөтүккө жогулуг улуг машина майнап келди. Оң кабинанында дөңсө эгелериниң кулар кара эр-дүзе халып келген, бистиң-биле амыр-мөңгүн сөдү-тү, Фрестин чолаачы-биле хөңгөт кал-ла хөңгөжи

чоң черге алаа турбас. Ол үргүлдүлө ирак-чоок ору-тарга чүгүтү халдып чо-руур.

Чамдык амык оолдар машина мунганда, кара-ку-лак чокка халдып ийик бо-лур. Оң ажы чүл? Оожум чораш, мрак чедер сен деп чоңунуң чугааы бар, ол че-ле шының—деп, дуржула-лыг чолаачы чугаалап турар.

Мен эдилеп турар маши-намы дөңсөп чөңгөткө хей-лап чөңүп, херек болаа оң үрүк-биче сөтөлгө-риниң кылпн ол чоруп мен. Чүгө мычак кичи маши-намын дөңсөп.

Ажал-ишчилер 1968 чылда «Тыма келде тулут» трестин коллективке чо-лаачылар ажаллап кирген. Амык чолаачы баштай-ча чылдан тура ажалы кы-

МАЛДЫҢ БАШ САНЫ ЧҮГЕ ӨЗҮЛДӨ ЧОК БОЛГАНЫЛ?

Партиянын Эрзин район конференциязындан

СЭКП-ниң Программалык чам эдиз-деген, СЭКП-ниң Уставына эскериле-риниң төлөкөдөү партия-куралга, 1986—1990 чылдар-да болгон 2000 чылга чейин уеде СССР-ниң экономикада бо-ла социал хөгжөдөүниң Кол угуланышкынарын талкылап-биле таанышкан, ону бурун чүгүлдүтүшкү-биле хулоон албышкан, кол кичигейни олар-нын ажалдыкы хамдары айтырларга угулдуларган. Чоңунуң хөгжөдө баранна-рын бүдүрүш болгон ачы-дуза кеңиреткен хөгжөдө-рин ден агоде «Салымчы-лардыкы културалык бе-ди-лер, чоңа өң-өң таарымчалыг байдалары тургузар» деп оодуруларын дөңдөмүз чуга-ла кудула болган.

Хой, өшкү 4 чыл 10 айлар-нын иштинде иници районда кандыг-даа өздө бербээн, чүгө 18 баш немешкен. Хой, өшкүчү баш саны «Мерен», «Нарын» совхозтарда хей-биле кызырларын илеткеч-ле шүтүмчүлөө. «Чая орук» совхозтан эске ажал-агый-ларда төрүүр хой, өшкүчү саны өздөкөтүр.

Чангыс-даа совхоз чылга малдын баш санын өстүр-гөчө сагыш садбаан, хары-даа самчылап төгөчөлөрү кыдурун. Эрткен 4 чыл 10 айларын иштинде чылгынын баш саны 634 башка өздө-жөн. Оң дөңгө 1981 чылдын январь, 1-де турганга уау 15 хуу кызырларын ол. Оң иштинде белер — 362 башка, азы 20 хууга, «Нарын» со-вхозтан 200 башка азы 30 ху-га кудулап баткан.

Эрткен беш чылдын өсөлү чылдыра совхозтарын иници продукцияны 3 миллион 555 муң рубль турган болза 1984 чылда 3 миллион 845 муң рубль болган. Көдө ажал-агый продукциянын иници саарылган 6,5 хууга көү-дөп. 1980 чылда районун совхозтарын 374 муң рубль-ге кызырларын турган болза, 1984 чылда 873 муң рубльге оорулалыг болган.

Төүтү турар беш чылда планинг оонааларын иници ажалыч коллективтерден «Нарын» совхозтун № 4 койжу бригадалык койжурлар, сөтөлгө тулут устутогу, КМК-5, районун амырлар хандырыла бүдүрүш эргеле-ли, «Чая орук» совхозта киво установкамы, ол-ла со-вхозтун сүт-бараан фермазы чылдар а а й-ы-б-и-л-е күсөдир келгенер. Муриак-чы койжурлар: Орус Намдал, Марсуу Учурал, Анай Се-вильда, Назымлаа Өвөй, Сердөө Хайын, механизатор-лар: Алексей Суму, Төмүр Сели, «Нарын» совхозтун муриакчы саанчызы Иниа Бар-Хөм, тулугчу Суге Сам-буу, агроном Александр Сан-Хөм, бижычы Танаа Бар-чар болгон оон-лаа эскер-бүдүрүшениң муриакчылары болганнар.

Эрткен 4 чыл 10 айларын иштинде райыла иници-биле өлгөн болгон чиккен малдарын саны, мыйыстыг-бода мал 2108 баш, шээр мал районда 35414 баш болган.

4 чылдарда совхозтар ор-тума-биле чок баш төрүүр малдарга оонаштыр 46 бы-заан, 77 аны, хураганын, 57 кулуну камгалап алган. Бызаа талалы-биле өң-өң көргүзүлүгү совхоз «Чая орук» 39-ла баш болган. Анай, хураган алырныга «Мерен» 72 баш, кулун кам-галап алырныга «Нарын» 41-де баш болганы куду

Хөроожөн чоңунуң ортуку-да ажал чөтөс, хурадалары эрттирбей турар. Малчы-лар ортузунга экономиктиг өрөдөдө чорбай турарын ол шүтүмчүлөө.

«Чая орук» совхозтун ди-ректору Д. В. Чопун сов-хозта чылга биле төсө мал-дың баш саны чөтөс, ажал күсөдирине иници чугаала-ган. Малчин колаар-да электри шүтүмүн ам-даа чедир хандырбаан. Совхоз-тарын тулутта хөгжөдө ка-даг, манза, шифер, цемент-биле районунуң сельхотехни-камы хандырбай турарын шүтүмчүлөө чугаалаан.

Социалист чарышты со-вхозтар аразына түнөүш-турарына ол доктааган. Совхозтун бригадалар аразы-он бистиң совхоз ту-тунуң түлдүрү турар. Моон соңга малчин бригадалар аразына арта-дуржула солчулукту кылдыр авто-бус-биле малчин колаарын кезип, оларын ажалы-биле таанышкан турар, социали-стик чарыштын түнелин үн-дүрүн планнап турарын ол чугаалаан.

ВЛКСМ райкомунуң бирги секретари А. Д. Валдыр рай-онун 13 койжу бригадала-рында болгон 5 сүт-бараан фермаларында 540 ажал комсомолчулар ажаллап турарын чугаалаан, оларын ажаллап, чурттарына таарымчалыг байдаларын тургуспай турарында оларын ажаллап үнөк чо-руктары барын демделген. Бичанган ажал-агыйлар-нын удуручкучлары олче кичигейни угулдуларын чугаалаан.

Комсомолдун өтөт-соң-гулалыг хурадалар болуп турган үлөдө «Мерен», Ле-нин аттыг совхозтарын ди-ректорларында, парток се-кретарларында, оларын ораалчыларында чангыс-даа кижи алаа оодурушпа-ны комсомол организацияла-рын ажалыч кичигейни, оларга партияниң удурула коомка дөңгөн көргүзү ту-рар деп ол чугаалаан.

Ол ышмак конференцияга санал берген эске-даа деле-гаттар илеткеде кирген чөт-пестерге доктааган, оларын эдериниң талалы-биле бо-ттарынын саналдарын бер-гелөөнөр.

Конференциянын ажалы-ла СЭКП обкомунуң бюро кеңигүчү, республиканың Улусчу контрол комитети-нин даргасы М. К. Пырып киришкен болгон районун ажал-агыйларда чөт-пестерин анализтеп, ону моон соңга эдериниң оруктары айтп, дөңгөй чүгө чугаалаан.

Партиянын район органи-зациянын оонааларын иници дугайында доктааган кон-ференция хулоон алган.

Н. ДАЖИМАЯ

ИРКУТСКИНИҢ ЭРТЕМ ТӨВҮ

Иркутскиниң Эртем төү ССР-ниң Энергетика болгон Аш-чөм программаларын бо-тандырып чорударына иле-кейлиг кирип турар. Иркут-скиниң Эртем төү — ССР-ниң ЭА-ынын эртем күсө-риниң Новосибирскиде кат-тыгышыкынын соонда база бир өң улуг төп бооп турар.

1957 чылда ЭА-нын Си-бир салбырын тургусканы-нын соонда Иркутскине ака-демиктиг эртемни хөгжө-дөрүне чам у-та-даа эгелен. Кыска хуусаанын иштинде чам-чаа институттарын тур-гускан, академиктиг хоорай-жыгышты туткан.

Соңгу Дөштүг океанын эриктиркенде эгелеш, ССР-ниң муруну чүкте кызыга-рында чедир Чөөн Сибири-ниң эртем түнелдерин бол-гаш медээлери чымырын үнүүшүкүнүг даяыр пуни-туларын астрофизиктиг

ыл аразынын улуг оруунга ужуражы бердим. Ол кызыл-сөс сөртүп алган чор. Ону брезент-биле ыкк шып алган. Чангыс борбак тарва-даа орукке төгүлбөс. Эзулут кам-налгалыг чолаачы.

Кызылче тарва сөртүп бар чор мен — деп, ол чугаалады. Кы-зыл барбаанында, төп шайче тарва сөртүп кижи-дир мен. Кызыл ажал-ла хей. Хен-зиг-даа ача турар у-е-шак чок. Маа чени, сичен-шир-бин сөртүр дөңсө, аны-буру ажилдар илаа үстүр.

Иркутскиниң Эртем төү со-циализм чурттарынын эртем-чен академиктары-биле би-ле хей саныг болгон үр-түнелдег харылаалыг ажаллап турар.

Иркутскиниң Эртем төү со-циализм чурттарынын эртем-чен академиктары-биле би-ле хей саныг болгон үр-түнелдег харылаалыг ажаллап турар.

Иркутскиниң Эртем төү со-циализм чурттарынын эртем-чен академиктары-биле би-ле хей саныг болгон үр-түнелдег харылаалыг ажаллап турар.

Иркутскиниң Эртем төү со-циализм чурттарынын эртем-чен академиктары-биле би-ле хей саныг болгон үр-түнелдег харылаалыг ажаллап турар.

ЭЭ ЁЗУ-БИЛЕ КӨӨР

Чыла эгелдэ, январьның 11-де, Өвөр районунун саң кидизиниң ажилдакчысы Монгуш Мадонун чагаага «Ээ ёзу-биле көөр» деп эге-биле «Шың» со-лунга чарлаатты. Автор айаа ол районда «Кы-зыл туу» совхозтун чолаачыларының болгаш ме-ханизаторларының, инженер-техниканың ажилдакчы-ларының даанган ажилына харымсалга чогу, маши-на-техникага кам чогу, күүрүнениң хөрөгүнүн ээ ёзу-биле көрбөй турарын шыңгыш түтүмчүлээ.

Ындыг байдал эске ажал-агымдарда база бар дээрмин ук материалга хамаарыштыр амдыгаа че-дир кэи турар чагаага херечилер турар. Оларныч арамында бодунуң ажилы ёзулуг ээ ёзу-биле көрү-чүрүр кижилерин дугайында чагаага база бар. Кыскамы-биле чуталаарга, калында дугайында, э-септи, өмү-хөрөгүн, черде ажалы ээ ёзу-биле көр дугайында айттыр кижилер түтүмчүлээ.

М. Монгуш чокта чаа ажал чутаага хамаарыш-кай ажал чагаага редакцияга чоруткан. Олу бегин номчуучуларын кичээттенге бараалатты.

«Социализмниң төгүлүтүп турган болза, мурун-кыч эртемниң чедикчилерин, эге-биле боламын болгаш кү-чүлүг техникумны коммуни-сттер тургузушкунга бараан болдурун болгаш оң-биле кады партияныч кол про-грамманың сорулгаларын — уластуң чаагай чоруун улам бедилер болгаш кижиниң бүгү талаары сайыралын, бистин Төрөн чуртувустун экономикалык болгаш камга-лаа күчүлүг билимдерин — боттадырында бижик ма-териалдык базаны тургуза-ры болуру». Бо сестер СОКП Программаның чаа эдиле-лериниң төлөөлөндөн ал-дымын. Мында техниканы — инжиниң өмү-хөрөгүн, аян — коммунизм тургу-зушкунуна бараан бол-дурун, мындыг бол-ганда олу ёзулуг ээ ёзу-биле көрүр чуталаан турар. СОКП-ниң Уставын болгаш Кол уламышыны-нарын төлөөлөлдөрдө бо айттыр, камгаала болгаш курааны, көсүк чери ээле-турарын өрөгүн көргөш, баштайгы чагаамын ая-биле база бирөөни бижирин шиптирледим.

Чыла эгелдэ «Кызыл туу» совхоза хындаа кылчы чо-раал мен. Ычкан айаа бай-дал, шыла-ла, берге турган. Бодап-даа көрүрчөдө: 43

беш чылда бүдөрү база чы-гынчыг эргилер, үрелип турар. Чолаачылар болгаш механизаторлар даң бажы-ла одагылар чымыжын шагда-ла эгелер бергенер. Чолаачы азы тракторист бү-рүзү кыштадыр та чеке куспак мып ерттерди, та че-же үеи халас эрттерер? Аяа та чеке хире кывар-чаар материалдар ерттерер? Ону ол совхозтун директору Ондар Эрес-оол, кол инже-нер Евгений Монгуш, кол бухгалтер Маргарита Моң-гуш каймын санаар ийик. Чамдыкта чолаачылар бол-гаш трактористтер ерте от салырында бузургангаш, техниканы хондур ажалда-лар хондур-даа таварыла-лар бар.

Мия мында бешин байдал мындыг турда, районныч совхозтарының кол хөрөгүн-иниң бир рубльге онаштыр өткандиги 22 көпөк болун турарында кижилер чү-чөк. Ээ ёзу-биле көрө-болза, мыч ажалы «өрттө-п» турган ийик. Ындыг ажал-агым эсеп чоруткан. «Ээ ёзу-биле көөр» деп эге-нин адалга республиканың булуң бүрүзүндө бо чымын хай материал парлаттыган. Оларныч чамдыкы чүгдө техника эсеп, а мал-маган, чер ажалы болгаш эске-даа чүдүр дугайында матери-алдар.

Бистин районда «Комму-низмге орук» совхозта Даржай Ким-оолдун бир материалы база «Ээ ёзу-биле көөр» деп эге-нин адалга ү-гөн. А ол совхозтун эртен беш чылда түдүп эгелден га-ражы амдыгаа чедир ажал-лаа кирбөө. Оң келер

РЕДАКЦИЯДАН: «Ээ ёзу-биле көөр» деп ажал чутаага кой номчуучу киришкен. Оларга редакция четтиргенин элестетпеш, түтүмчүлөткөн черлерде амгы деде байдалы база катан дымдарын дилеп тур.

Социализм хөгжүлдезиниң амгы үеинде ажал-хө-рөгүн кол негелде — камгаала: экономика кам-налыг болур уластуң. Камгаала-да социализм чары бо негелде чыгарган турар. Оң кол эсеп — эртем-техниканыч чедикчилерин шиптирледим, мурун-кыч ажалы ажалы ажалы болгаш күш-ажылды эргелен башкарымын дашкалагы ар-галары чар болгаш негелде — бүтү ажал-хө-рөгүн, өмү-хөрөгүн ээ ёзу-биле көөр. Ажал-агым-жык эсеп чорук-биле, самгыдакчылар болгаш төгөкчелдер-биле, оорлар-биле болгаш чурум-са-лга халыкчылар-биле шыңгыш демсел. Ажал чутаага кириш турар бижикчи бүртүз оңу удурулга кылыр чутула.

А. Ондар, Чоон-Хемчик район.

Бодунуң даштыкы полити-камын Ленинниң принци-птерин Совет Эвилелиниң эчи-зинге чедир шыңгыш Моск-вадан медээлэр база катан бадыткаан деп, Польшаның «Желез вольности» солузу бижээ. Женевага дөдө де-лелде совет-америк ужура-жышкыныкының түнөөлө-лөрү М. С. Горбачевтун иле-келде эки-не тодоткай-биле айткан болгаш ук тү-нөөлөрдө Ленинниң принци-птерин уламышкыны тодот-кай болгаш чыгыш чок; чепсек чыарыныч орунуга чу-гаалажышкыны, боо-чепсе-ктериниң эдилер бугуруни-ниң орунуга чепселениш-кенин дугурун ССРЭ са-налдап келген болгаш санал-да-ла турар.

Совет Эвилелиниң болгаш АКШ-тын арамыга принци-палдыг айттырлар талазы-биле чөрүлдөөр хөөр ар-са-да, Женевага ужура-жышкыныкы таварышчалыг тү-нөөлөрдө бергенин ССРЭ үн-өлөп көргөн деп, Венгрияныч даштыкы харылаалар инсти-

Бүгү делегейниң эрге-ажыынга

ССРЭ-ниң Дөдө Советиниң он бирги чымыжың дөртүк сессиямын түнөөлөрдө, дөдө делегей совет-америк ужуражышкыныкы түнөөлөрдө болгаш делегей бай-далының дугайында СОКП ТК-ның Чыгыш сестерини М. С. Горбачевтун сессияга келтеси делегейниң хөй-мөдөлөгчө айттыган дугуружааларын ийи талаар чайгыш чокка салгыр болгаш күсөлөр болза, бүтү делегейде политикатик ийи байдал чылап чок эккижир алаар деп, хөй чурттарың күрүе болгаш политикатик ажилдакчылар, массалыг информацияныч чепсестери демделген турар.

Бодунуң директору Роберт Гараи демделген. Ол ужура-жышкыныкы болза аян-агы социал тургузулуг күрү-нелерин тайбын кожа-хөлбө догунаарының принци-птерин амыралчымын бады-ткаан. «Женева ужуражыш-кыныкы кым тилөөн» деп айттырты — сарым-дыг улаан тилөөн деп ха-рылаар ийик мен.

Женевага ужуражыш-кыныкы таварышчалыг тү-нөөлөрдө — Совет Эвилелиниң чогулмалыг тайбын инди-тиаларының чаагай үр-тү-нө-лө-дир деп, Моолдун «Уни» солузу бижээ. Же-невага чедип адалгын дугу-ружугаларын боттадыр дөдө бодундан хамаарыш бүгү-ле чүдүлери кылыр-га Совет Эвилели бүтүн ши-птирди. Кижилер төлөөлө-лөрү амыралчы эргекч чутула айттырларын шиптирле-ринге, боо-чепсестери Чеге-эдилер бугуруни кычкы-тырбазына, комсосту ми-литаризавазына шак мыдыг турушту. АКШ база ээлэр дээринге иделдега делегей-ниң улустары илергейсеп ту-

рар. Керей Улус-Демократтыг Республиканың «Нодон си-мун» солузу мында деп би-жээ: «Женева ужуражыш-кыныкы ССРЭ-ниң ээлэн принципалдыг тургузуң керей улус белин-биле үнөлө, оң кидүрген саналдарын бүрүн дөдө турар. Совет-америк харылааларын болгаш де-лелде байдалын инжини-биле эккижидер чедип алыр со-рулга-биле чуталажышкы-ныкыны эгелери ботта-ган-дыр. Боо-чепсестери, хамыктыр мурунда аярулу-чепсекти эдилер бугуруни-ниң сокаларың, делегейниң дүштүлүгү чоруун чамырдыларын, бүгү-нүң тайбын болгаш улус-тарын айыл чок чоруун бижыгларынча улаанга Со-вет Эвилелиниң чайгыш чок күженишкенин инжини-биле эки түнөөлөр Же-невага чедип адалгын. Ам-гы үеиң эң чутула айты-рларынч талазы-биле ССРЭ-ниң тайбын саналдары, чаагай туржуу бүгү делегей-ге эки билдинер. «Сылдыс дайынының» планын-

(СЭТА).

ЛИВАНДА БАЙДАЛ

БЕЙРУТ. СЭТА-ның корр. А. Жудрунун дамчтыкы: израиль аг-шериг Ливанга улау өмүк-чөгүлөөшкени-нери калбартып, чуртта бай-далы улам-на чидикчилер-инче чүтүр турар. Атрос-соруң самолеттары ливан девискериниң кыры-биле үр-гүлүч төгөрби жууп турар. Ноябрь чегери тостун дүңү-лө олар Бейруттун кырында үн улаа үнел дүргөн ужу-лушкыныкы кылган. Мур-куз күткен келген медээлер-ин баугаар алгыра. Ливанниң эрктөр чогулда израиль шериг катерлерин мөөнети-нин турар. Эжелекчилерниң үгөр-булары Набатияның ра-йонунда элөөн каш чуртта-чылыг черлерин боолашкы-га таварыштырган. Урелиш-киннер-кылдыган. Тыр-Харфа дээр чурттакчы-

лыг черде командант шагын чарлаан. Солдаттар ук черин чуртакчыларын дорамчылап турар. Ариун суурга израиль-дер чик автомобилди боо-лаан болгаш руль артынга олтурган хөжөөн кижин багылаан, оңу аар байдал-дыг экилдеге чедирген. Израиль шериг командыла-ла Хасбаи районуң чурт-такчыларын «Муруу Ливан-ның чалча шеринге» дуа-лашкын дөдө күштүг алба-дашкына таварыштырып турар. Бир эсеп ливаннар че-ди хонук хуусада израиль чалча шериглерин хүрөө-лө-ниге албан эрттирер анык оолдарың даңазымын кирбес болза, оларын шаажылаш-кына таварыштырып кы-жанып турар. Ол негелде-ден олар шуут ойталап ту-рар.

САНИТАРЛЫГ БАЙДАЛЫН ЭКИЖИДЕР

Чадаана хоорайныч база-рыга чүт-хөө салды алыр дөдө бо-ла чедө бөөр мен. Бир кежээ ажалым айы-биле базаар девискерин-биле эр-тип бар чылда, уластуң ээт

садар черинде ыттарныч чы-лыг турарын эскерип калдым. Оон хөңүтү булганчы, дүүн моюн салды алганым эт-даа сагышымга кирер. Эйти бу-зуп, салып турар черге ыттар

көргөш. Мычаарым о-дур ийин. Салып алган эйти чүг-гаш, хаймыдур болгай, мы-дыг-даа болза, көрөн кижиге сагышка ачынч көр чорду. Базаар иштиниң санитарлыг

ССРЭ-ниң Агш-чем программасы

СҮТКҮР МАЛ АЖЫЛЫН ХӨГЖҮДЕРИ

Мал ажалының технология болгаш экономика талазы-биле кол болгаш эи-не нарын алыр болур сүткүр мал ажалы Россия Федерация-зында мал ажалының про-дукция бугурулдезиниң ин-жини хөмчөөлүн 60 кире хуу-зун берип турар. Бир эсеп инжини-биле чуртта хонуч кижилер бугурунча онаштыр бир чылда 60 килограмм эйти болгаш 318 килограмм сүтү чикелер бугурун тур-гар болза, бистин республи-камыста 35 килограмм эйти болгаш 355 килограмм сүтү бугурун турар.

Россияга инжини-биле, оңу чаа болгаш регионнар аялы-биле оялгаш байдалдарын барылаалар турган, 1986—1990 чылдарда сүткүр мал ажалын интенсификаста-рының комплекстиң програм-манын ажалдап кылган.

Бирги эгелде беш чыл дугурунда республиканың бүгү хоорайларын болгаш суурларын сүт продуктулары-биле оңу чурттуң эске район-нарында өөртейи ханды-рының сорулгалы салды-ган. Улетпүр бугурулдегил улут хоорайларын долгандыр чурттакчы чоңа сүт садары-биле сүт бугурунун зонала-рын тургузарын планнап турар. Ол зоналарда ажал-агылларга иек бугурунун продуктулу 1990 чылга че-дир чылда 3—4 муң кг сүт саар кылдыр бедилер көрдү-ген. Оң-биле кады улут те-птерден мрак турар ажал-агылларга улетпүрге болбаа-зырал кылыр-биле сүт бугурун мөөнөтүн турар.

Ийек эдиле бугурун таарыштыр тургузары сүт бугу-рун планнаарының перспе-ктивизмде колуунда-ла холбошкан болур. Ол чорук ийек эдиле бугурунун 97

хире хуузу сүткүр болгаш сүткүр-эйтир уксаалыг мал-дан үнүп турары-биле хамаа-рышкан. Инжиниң чаа эдиле бугурун уластуң аяаа чо-нуң хөргелдигин тодоткай-латтырар, а о-лаа уеде донур-ган эйти болгаш эт продук-туларын алыр колуунда чик эрктин мал чечиниң болгаш күш-ажылчы кура-ларынч барында хамаар-жыр, чүгдө дөдө, бо таварыш-тыла салды саарының ай-тырымын ийиң чергенин болу бөөр. Ол байдалдар эт бугу-рун тургузарының сис-те-мизин айттыр турар: чаа ине-эдиле бугурун — хөргел-кчилерге чокуштал, а болбаа-зыралды кылдыр болгаш доңу-рар эйти — мал чечиниң бар черлеринге чокушталдыр тургузарын негел турар.

Мал ажалын хөгжүлде-ринге шиптирлөгүс фактор мал чечиниң базаны болур. Чоок-ку беш чылда мал чечини бугу-рун уластуң тускайлаң специализастыгын адыр кылдыр тургузары колуунда доолаулап турар, а оңу дү-ргөн хөгжүдери колхозтарын болгаш совхозтарын бедик шынарлыг бугурун, чүдүлүг болгаш одаларда мал чечин-ге хөргелдиге таварышкан турар уластуң. 1990 чылга чедир чылда бир баш малга онаштыр мал чечиниң бүгү хөргелерин бедиктеериниң хөмчөөлү 45 центнер эдиле-ниң чаа чектен турар. Сиген бедиктеериниң инжини хөмчөөлү — 44,9 млн. тоина, мал чеч-герер дамы-чештилерин — 27,3 млн. тоина чедир.

Мал чечин бедиктеериниң болгаш мал чечин ажалла-рын эккижидерин калбак программаны баш удуу көр-дүнгөн. Чинжээ, хөй ажал-агылларга саар инектерин болгаш семиртип турар мы-

бистыг бола малды бүгү чылдын дугурунда чачыс-аай чегергендер шиптирлер. Мал ажалын хөгжүлде-риниң комплекстиң программасы малды баш санын өстү-рерин уластуң эккижидерин баш удуу көрүп турар. Колхоз-тарга болгаш совхозтарга бы-наалар өстүрериниң специ-ализастан фермаларын тургу-зар. Оларга бынаалар бугу-рун чартык чыл болгаш-ла 380—400 кг чедир деңизил болу бөөр кылдыр чегертериниң болгаш ажал-хөргөдүнүн мындыг байдалдарын тургу-скай турар.

КҮШТҮГ ХӨЛЭЭШКИННЕР

ХАРАРЕ. (СЭТА). Кей-ла-туунуң африканнар чурттап турар кыдыларынга апар-теидиң ёзу-чурумунуң аг-шериглер калбак шаажылак-чы хөдөлгичини чоруткан. Бир муң ажалы полициелер болгаш солдаттар Кроссру-д болгаш Ньянга суурларын бугу-рун болгаш ук черлерге элөөн каш шак иштинде үжөп-чиндишкенин кыл-ган. Шаажылакчылар «үй-мөччилерин» дилеп тывар дөдө эртин-ле турган бүгү кижилерин доктадын, ба-жынарже чаа тааварын ки-рип турганнар. Кроссруста бир бажыкче — полиция от ажалы, боолааның түн-өөлөдө ийи африкан кижилер болгаш элөөн каш кижилер болгашан. Ньянгага база бир африкан кижилер өл-гөдө болган апартеид төүткө болган апартеид политиканын удуу чыскаа-ла элөөн каш чок кижилер кырышкан. Полиция тайбын чыскаачыларже боолал, от ажиткан, элөөн каш афри-каннар аар балылаан, ту-дуп хорулашкыныкы

«СЫЛДЫС ДАЙЫННАРЫ»

ПАРИЖ. Францияныч камгала министри П. Килес «сылдыстар дайынының» америк телевиделин «кончүк айымалды» деп адааш, ол планга бодунуң чуртунуң чүдүлүгүниң көрүп турарын бадматкан. Француз телевиделинде ол мында деп медээлген: АКШ ол «космос камгалааны» аярулу айым-дал чайдымдар деп бады-ткап турар, мында-даа мээң долу бугурун турарымын-биле алгыра, дайының кылтыгып үнүп келериниң айымалы чайлаш чокка ол улгаты-рылар.

Французтар «сылдыстар дайыны» деп чүл дээрин билген турар уластуң деп, оон мынд министр аяа-лаан. Ийи чыл бугурунча «стратегтиг камгала инжини-тиазының» дугайын чу-гаалай бергенер, оңу соонда «сылдыстар дайыны» кестүп келген, оңу соонда «дайын» деп сөс багай болу бергенин эскерип каап, ам «космос камгалаанының» дугайын чу-гаалай бергенер. Чутуа болза кончүк улут бедикке, бистин баштарымың шы-рына ласерлг чепсек-биле чепселгенге 400—500 кылы-мал хайгааракчыларын бол-

гаш шүүргедекчи спутни-ктерин системанын тургуза-рының дугайында бооп ту-рар. Оңу өртө бир триллион доллар болур деп чуталаан турар. Ындыг «камгала» Совет Эвилелинде аярулу окаткын америк девискер-ге чедерине шиптирледеп чуталаан турар, бир эсеп ол улут дөдөштин-даа болур бол-за, Каттишкан Штаттар до-лау-биле чок кылдыган ту-рар ийик деп, П. Килес де-мделген.

НЬЮ-ЙОРК. «Сылдыстар дайынының» камгала ин-жиниң дээриниң дугайында Вашингтонун администра-циямын чуталаан «стра-теттиг камгала инжини-тиазы» дээр чүдүлү ботта-ндырып чорударына дөрт ки-рип турар шериг болгаш техниктиг эксперттер шуут хүлөп көрбөй турарлар.

Шериг-үлөтүр корпора-цияларын удуручуларын болгаш Пентагонун тө-лөөкчилерин чыган «кос-мос технологияныч» тала-зы-биле Колорадо-Спрингс хоорайда (Колорадо штатта) бооп турар конференцияны кырышкыларын айтты, «Нью-Йорк таймс» солуз космос-та кезектерлг ракеттага удуу камгала системаның чамдык кезектерин ууткаар шаап халдаар чепсек кыл-дыр кылдып ап болур деп би-жээ. Оларныч иштинде космос-та, черде-даа тур-рар ласер чепсекти «аюрулу баштайгы согуз кылырныч чепсек» кылдыр ажаллап бо-луру. «Сылдыстар дайыны-ның» программаның аярулу-чепсекти чамдык кесирле-рин «чер кырында турар чүдүлдеге согуз бөргөни ба-за ажаллап болур».

БОНН. АКШ-тын «страте-тиг камгала инжини-тиазы» дээр чүдүлү херек кырында камгала калдыг-даа ха-маарыла чок дээринге бүгү делегейде улам-на хөй са-ныг кижилер билип турар апарган. Оңу согулазы бо-ла, Пентагонун агресии бо-лаларын боттадырып чо-рудары-биле боо-чепсекти тургузары болур — деп, АКШ

«АКШ. Төп Америкада амгы администрацияныч интер-венци политикамын америк хөй-нити удурулган. Ак бажыныч чанынча болган чыскаалың киржикчи-лери АКШ-ның ол камгы политикамы Нинарагуада ре-волюцияны чок кылмынча болгаш Сальвадорда патри-от чурттарын базарычча улаган деп демделгенер. ЧУРУКТА: намыссылаа чыскаал үеинде.

Е. ШАЛЕНВАЙН фотоу. СЭТА-ның фотохрониказы.

Чилден көп турар медээлэр баугаар алгыра. Пиночет-тин ёзу-чурумуна удуу чаа күчүлүг хөдөлгичинер Сантьяго, Вальпараисо болгаш чурттуң эске-даа хоорай-рында болгулаан. Опозистит организаацияларын кыжы-ры-биле чилденер септарбик оорза үезинде кара-базыкчан профвизелинч баштыкчыларын хөй бо-луң дон-дараа хостаары эрге-чаргалар шериглеринч бол-гары одалары-биле эрге-чаргалар шериглерин чорут-кан карабикчеларын болгаш сүт чыскаачыларын ажаллап, уластуң моң мыштар-биле сон турганнар. Оон оң кижини тулу хорулаа, дөрт кижини аар балыларга болганда госпиталга эжкелген.

ЧУРУКТА: чыскаалың киржикчилеринч бирөөни тудул хорулган турары.

АФП—СЭТА-ның телефотоу.

